

www.d4d-ks.org

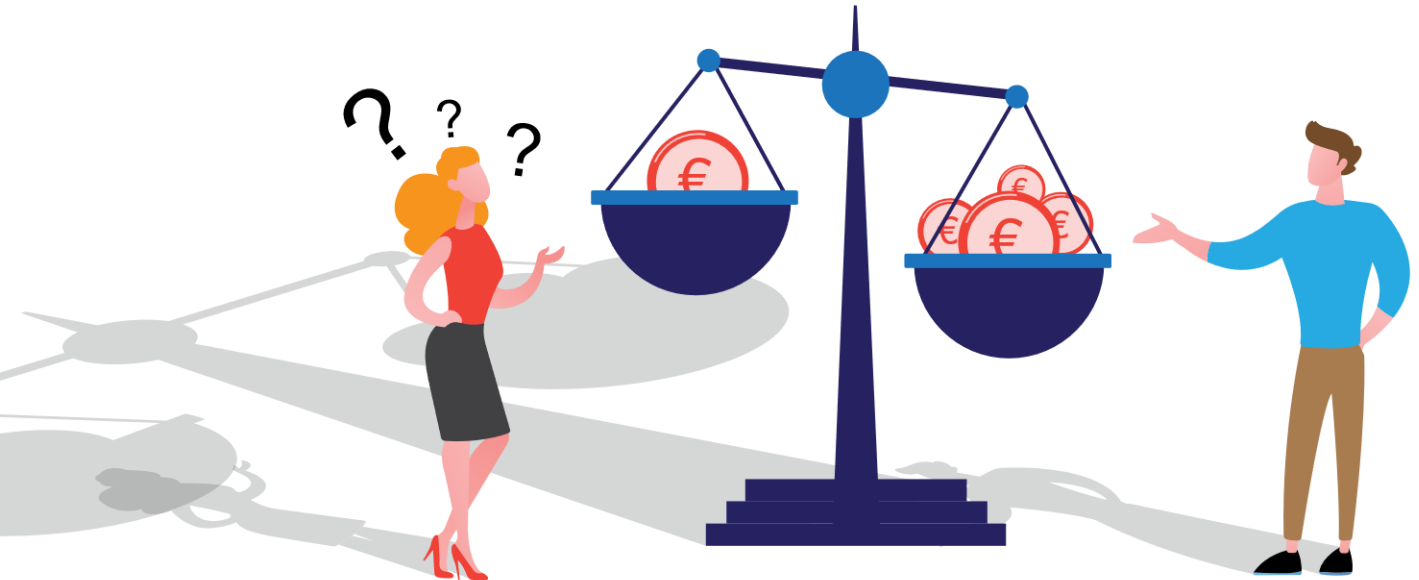
Democracy for Development

Demokraci për zhvillim

Demokratija za razvoj

Institut Demokratija za razvoj
Kratka analiza politike | Priština 2021

CENA NERAVNOPRAVNOSTI: FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE KANDIDATKINJA

CENA NERAVNOPRAVNOSTI: **FINANSIRANJE IZBORNE** **KAMPANJE KANDIDATKINJA**

Priština, jul 2021.

Priredila:

Valëza Zogjani

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Autorsko pravo © 2021. **Demokratija za razvoj (D4D)**.

Sva prava zadržana. Izuzev za citiranje kratkih pasusa u svrhu kritike i revizije, nijedan deo ove publikacije ne može se umnožavati, čuvati u sistemu za kasnije preuzimanje ili prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, za fotokopiranje, beleženje ili drugo, bez prethodne dozvole instituta D4D.

Objavljivanje ovog izveštaja Instituta Demokratija za razvoj (D4D) omogućeno je podrškom Britanske ambasade u Prištini. Sadržaj ovog dokumenta ni pod kojim okolnostima ne odražava stavove Britanske ambasade u Prištini.

SADRŽAJ

Pregled izveštaja	5
Uvod	7
Metodologija	9
Kako se finansiraju izborne kampanje?	10
Finansiranje izborne kampanje i mogućnost izbora kandidatkinja.....	12
Mogućnost izbora žena i stranačke finansije	14
Put do izbora za poslanice	15
Finansiranje izborne kampanje	16
Glavni izazovi na putu do poslaničkih klupa.....	23
Finansiranje izborne kampanje iz ugla političkih subjekata	23
Zaključci i preporuke	25
Političkim subjektima.....	26
Donosiocima politika	27
Građanskom društvu	27

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

SPISAK SLIKA

Slika 1: Poslanice (u procentima) u odnosu na ukupan broj poslanika u Skupštini Kosova.....	13
Slika 2: Poslanice (brojčano) izabrane rodnom kvotom u odnosu na ukupan broj poslanica u Skupštini Kosova.	14
Slika 3: Stranačka zastupljenost ispitanica	16
Slika 4: Finansijski troškovi izborne kampanje.....	17
Slika 5: Raspodela finansijskih troškova izborne kampanje.....	17
Slika 6: Da li ste imali pristup finansijskim sredstvima vaše političke stranke za gorivo tokom putovanja u sklopu izborne kampanje?	18
Slika 7: Da li ste tokom izborne kampanje imali pristup stranačkim vozilima za putovanja u sklopu izborne kampanje?.....	18
Slika 8: Da li ste tokom izborne kampanje imali pristup volonterima / logističkom osoblju političkih stranaka kako bi vam pomogli tokom kampanje?.....	19
Slika 9: Plaćanje javnih prostora za sastanke i okupljanja sa građanima.....	19
Slika 10: Generalno, da li se osećate diskriminisanim u procesu dodele ljudskih resursa unutar stranke (za odnose s javnošću, komunikaciju, vozači, obezbeđenje), kao i finansijskih resursa tokom izborne kampanje?.....	20
Slika 11: Da li ste imali finansijsku podršku političkog subjekta za promociju svojih objava (Post boost) na društvenim mrežama tokom izborne kampanje?	20
Slika 12: (Ne) jednake mogućnosti pristupa medijskim nastupima	21
Slika 13: Da li mislite da podrška subjekta u vezi sa medijskim nastupima utiče na mogućnost izbora kandidatkinja?	21
Slika 14: Da li mislite da nastupi žena u medijima ili njihovo odsustvo u istima, igraju ulogu u (ne) mogućnosti njihovog izbora na mesto poslanica?	22
Slika 15: Da li mislite da podrška subjekta u vezi sa medijskim nastupima utiče na mogućnost kandidatkinja da budu izabrane?.....	22

PREGLED IZVEŠTAJA

Ova analiza ima za cilj da razume povezanost između finansiranja političkih stranaka i političkog učešća žena, polazeći od premise da finansiranje izborne kampanje ima direktan uticaj na potencijalan izbor žena na poslanička mesta. S obzirom na izazove sa kojima se susreću žene, kao kandidatkinje za poslanička mesta u Skupštini Republike Kosovo u izbornim procesima, posebno kao posledica nefinansiranja izborne kampanje, ova analiza nastoji da baci svetlo na prakse političkih subjekata na Kosovu, sa stanovišta rodne preraspodele njihovih finansijskih sredstava, za potrebe izborne kampanje.

Istraživanjem dostupne dokumentacije, naime analizom pravnog okvira koji uređuje pitanja finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja, kao i primarnog ispitivanja sprovedenog sa kandidatkinjama za poslanička mesta iz šest političkih subjekata na Kosovu u poslednjih sedam skupštinskih saziva - konkretno sa kandidatkinjama iz Pokreta Samoopredeljenje, Demokratskog saveza Kosova, Demokratske partije Kosova, Alijanse za budućnost Kosova, Socijaldemokratske partije i Socijaldemokratske inicijative (NISMA), kao i sa finansijskim službenicima ovih političkih subjekata, izveštaj analizira troškove sprovođenja izborne kampanje i nivo podrške političkih subjekata date kandidatima na izbornim listama uopšteno, i kandidatkinjama posebno. Konkretno, s obzirom na nezadovoljavajući nivo zastupljenosti žena na funkciji poslanica u Skupštini Kosova, izveštaj nastoji da razume da li nedostatak odgovarajuće finansijske podrške za izbornu kampanju kandidatkinja za mesto poslanica, utiče na mogućnost njihovog izbora u poslaničke klupe.

Glavni nalazi iz intervjua sa kandidatkinjama za poslanice, kao i sa finansijskim službenicima političkih subjekata pomenutih u ovom izveštaju, slede:

- ~ 50% ispitanica navodi da se finansijski troškovi vođenja izborne kampanje za parlamentarne izbore kreću u rasponu od 2000 do 5000 evra po kandidatu.
- ~ Izborne kampanje 50% ispitanica finansiraju se iz sopstvenih sredstava, a 50% ispitanica tvrdi da su svoje izborne troškove pokrile kombinacijom sopstvenih i sredstava političkih subjekata.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

- ~ 75% ispitanica istakle su da ne dobijaju nikakva finansijska sredstva na ime goriva za putovanja u vreme izborne kampanje, a samo 25% žena ima pristup vozilima političkih subjekata koje mogu koristiti za sastanke tokom izborne kampanje.
- ~ Samo 38% ispitanica ima pristup volonterima i logističkoj pomoći političkih subjekata za organizovanje i koordinaciju izbornih aktivnosti.
- ~ 50% ispitanica o svom trošku plaća javne prostore koje koriste za sastanke i izborne skupove sa građanima.
- ~ 75% ispitanica smatra da su diskriminisane unutar političkih subjekata u procesu dodele ljudskih i finansijskih resursa tokom izborne kampanje.
- ~ 50% ispitanica smatra da unutrašnji propisi njihovih političkih subjekata u vezi sa medijskim nastupima kandidata u vreme kampanje nude donekle jednake mogućnosti muškarcima i ženama, dok 13% smatra da način na koji politički subjekat kome pripadaju uređuje ovo pitanje u velikoj meri diskriminiše žene.
- ~ 100% ispitanica smatra da podrška političkih subjekata u vezi sa medijskim nastupima igra ulogu kada je reč o njihovom potencijalnom izboru za poslanicu.
- ~ Samo 13% ispitanica smatra da neprisustvo kandidatkinja u medijima ne igra ulogu u njihovom izboru za poslanice.
- ~ Samo 1 na svake 4 ispitanice (25%) smatra da su njihovi politički subjekti transparentni, kada je reč o upravljanju finansijskim resursima, i pružaju potpun pristup finansijskom upravljanju.
- ~ Samo 25% ispitanica kaže da su pitanja žena od suštinske važnosti kada je reč o njihovim subjektima i da su žene deo celokupnog procesa upravljanja i raspodele finansijskih resursa tokom izborne kampanje.
- ~ Nijedan od intervjuisanih političkih subjekata nema interne propise o posebnim fondovima namenjenim za podršku kandidatkinjama tokom izborne kampanje.
- ~ Politički subjekti smatraju da nemaju diskriminatornu praksu prema kandidatkinjama na izborima, što podrazumeva dodelu finansijskih sredstava i ljudskih resursa u vreme kampanje.

UVOD

Iako se političko učešće i zastupljenost žena znatno povećalo poslednjih godina, žene su i dalje u velikoj meri nedovoljno zastupljene u politici. Podaci pokazuju da muškarci i dalje zauzimaju više od 75% poslaničkih mesta širom sveta.¹ Na Kosovu, najveći procenat mesta koje su žene osvojile prevazilazi minimalnu zakonodavnu kvotu, sa 36% žena izabраниh na poslaničku funkciju u osmom skupštinskom sazivu formiranom nakon izbora održanih 2021. godine.²

Međutim, ono što je od velike važnosti je procenat zastupljenosti žena u politici. Prvo, politička zastupljenost žena značajno utiče na opšte politike. Veća je verovatnoća da će parlamentarke služiti interesima žena i gurati važne zakone od koristi po žene. Drugo, zakonitost demokratskih političkih sistema zavisi od prisustva parlamentarki. Nejednak

rodni sastav u važnim institucijama odlučivanja umanjuje pravila demokratskih procesa, i time legitimizuje politički sistem.³

Iako većina država priznaje zakonsko pravo žena da učestvuju u politici ravnopravno sa muškarcima, jednake mogućnosti kada je reč o njihovoj zvaničnoj zastupljenosti ne pretaču se nužno u značajan porast procenta žena na važnim pozicijama političke moći.⁴ Političke, socijalne i ekonomske nejednakosti ostaju i dalje ključni faktori koji sprečavaju žene da u potpunosti ostvare političke mogućnosti. Da bi se u takvim okolnostima, osiguralo ravnopravno prisustvo žena u politici, brojčana zastupljenost žena u opštoj populaciji takođe bi se trebalo oslikati i na njihovu zastupljenost u politici, a postupci poput izmene izbornih zakona u biti su nužnost.⁵

¹ Međuparlamentarna unija. (2021). Preuzeto sa: <https://data.ipu.org/women-averages?month=4&year=2021>

²Skupština Kosova. (2021). Preuzeto sa: <https://www.kuvendikosoves.org/shq/deputetet/>

³ Jones MP. (1998) Gender Quotas, Electoral Laws, and the Election of Women: Lessons from the Argentine Provinces. *Comparative Political Studies*.

⁴ Hughes, Melanie & Paxton, Pamela & Krook, Mona. (2017). Gender Quotas for Legislatures and Corporate Boards. *Annual Review of Sociology*. 43. 10.1146/annurev-soc-060116-053324.

⁵ Ibid

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Na Kosovu, žene i muškarci imaju različite mogućnosti učešća u javnom životu. Razlog za to zapravo je niz faktora koji doprinose postojećim rodnim nejednakostima, s obzirom na rigidnu patrijarhalnu kulturu i tradicije koje posledično proizvode konzervativno biračko telo sa predodređenim idejama o rodnim ulogama žena i muškaraca u javnoj sferi, kao i nedostatak političke volje i podrške unutar samih političkih subjekata, da potpomognu političko osnaživanje žena. Važan faktor koji održava postojeći rodni jaz u politici podrazumeva i nedovoljne finansije namenjene političarkama, posebno u vreme izborne kampanje.

Izraz političke finansije podrazumeva upotrebu novca ili drugih materijalnih resursa za političke aktivnosti. Prema Međunarodnoj fondaciji za izborne sisteme (IFES), transparentni i odgovorni sistemi političkih finansija igraju ključnu ulogu u integritetu političkog procesa i obezbeđuju jednake uslove za političke stranke i izborne kandidate. Jasno definisani i pravilno primenjeni propisi u praksi mogu smanjiti konkurentne prednosti bogatijih kandidata, dovesti do gašenja pojave kupovine glasova,

kao i zloupotrebe državnih resursa, i povećati poverenje građana u politički sistem.⁶ Štaviše, političke finansije u vreme kampanje, i obezbeđivanje ravnopravne raspodele ovih resursa između žena i muškaraca, takođe predodređuje uspeh ili mogućnost izbora kandidatkinja na izborima na kojima se kandiduju.

Na Kosovu postoji veliki nedostatak studija i generalno razmatranja pitanja finansiranja izborne kampanje iz rodne perspektive. Iako se problematika nejednačenog rodnog finansiranja žena i muškaraca unutar političkih subjekata dotiče u javnim debatama, nedostaju empirijske studije pre svega zatvorenih i generalno netransparentnih praksi političkih subjekata u upravljanju političkim finansijama, u vreme izborne kampanje. Kako bi doprinela ovoj temi, ova studija uzima u obzir iskustvo kandidatkinja iz reda većih političkih subjekata na Kosovu, kako bi sagledala povezanost između političkog finansiranja i njihovog izbora za poslanice u Skupštini Republike Kosovo.

Studija je organizovana na sledeći način: prvo poglavlje preispituje metodološki pristup analize, objašnjavajući metode i

⁶ IFES. *Political Finance*. Preuzeto sa:
<https://www.ifes.org/issues/political-finance>

instrumente upotrebljene kako bi se izvukli i analizirali podaci. Drugo poglavlje daje opšti pregled propisa koji uređuju političko finansiranje na Kosovu i koje obezbeđuju ravnopravno učešće žena u politici. Treće poglavlje predstavlja i bavi se rezultatima

METODOLOGIJA

Ovaj izveštaj analizira uticaj finansiranja izborne kampanje i podršku političkih subjekata datu kandidatkinjama za poslanice u Skupštini Republike Kosovo u sprezi sa mogućnošću njihovog izbora u poslaničke klupe. Da bi postigao ovaj cilj, izveštaj predstavlja podatke kroz kombinaciju istraživačkih metoda, koje su obavljene i analizirane u periodu od marta-aprila 2021. godine.

Polazni podaci se zasnivaju na kabinetskom istraživanju dostupne dokumentacije, odnosno na analizi pravnog okvira koji uređuje pitanja finansiranja političkih subjekata i izborne kampanje na Kosovu, pravnog okvira koji uređuje pitanje rodne ravnopravnosti u javnim institucijama, kao i na podacima Centralne izborne komisije o nivou zastupljenosti poslanica u Skupštini Kosova. Dalje, da bi se bolje razumeo uticaj koji finansiranje izborne kampanje ima na nivo političke zastupljenosti žena, istraživanje

razgovora obavljenih sa kandidatkinjama za poslanice, dok četvrto poglavlje predstavlja zaključke analize i preporuke za dalja istraživanja i neophodne mere politike za promene.

se služi relevantnim akademskim i praktičnim sekundarnim izvorima.

Drugi skup podataka je dobijen primarnim istraživanjem, koje je obavljeno prvo strukturalnim razgovorima sa kandidatkinjama za poslanice iz šest stranaka zastupljenih u Skupštini Kosova duž godina, odnosno iz političkih subjekata Pokret Samoopredeljenje, Demokratski savez Kosova, Demokratska partija Kosova, Alijansa za budućnost Kosova, Socijaldemokratska partija i Socijaldemokratska inicijativa (NISMA). Intervjuisano je ukupno osam žena kako bi se razumelo njihovo iskustvo i troškovi sprovođenja izborne kampanje – od kojih su neke bile uspešne a neke neuspešne u trci za mesto u Skupštini Kosova. Drugo, kako bi se razumela organizacija i praksa rada, kao i da bi se procenilo koliko su pitanja kandidatkinja u žiži interesovanja kada je reč o finansijama gore pomenutih subjekata, obavljani su razgovori i sa finansijskim

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

službenicima ovih subjekata. U konačnici, podaci su potvrđeni kroz fokus grupu sa predmetnim stručnjacima iz reda građanskog društva na Kosovu. Ova studija je ograničena malim uzorkom intervjuisanih

kandidatkinja, tako da su rezultati indikativni, međutim njihova validnost je potvrđena razgovorima obavljenim sa finansijskim službenicima političkih stranaka i u fokus grupi sa predmetnim stručnjacima.

KAKO SE FINANSIRAJU IZBORNE KAMPANJE?

Finansiranje izbornih kampanja političkih stranaka sagledava se kao preduslov za uredno i efikasno funkcionisanje izbornog procesa. Nedostatak sredstava na raspolaganju političke stranke posvećenih izbornoj kampanji, sprečava političke stranke da predoče svoje izborne ideje i programe biračima, i samim tim onemogućava građane sa pravom glasa da svoj izbor načine na osnovu svih dostupnih informacija. Iako pravni okvir na Kosovu, adekvatno uređuje pitanje finansiranja političkih stranaka, finansiranje izbornih kampanja smatra se netransparentnom i generalno zatvorenom praksom.

Prema Zakonu o finansiranju političkih subjekata na Kosovu, glavni finansijski i materijalni resursi političkih subjekata na

Kosovu sastoje se od članarina, priloga i finansiranja iz budžeta Republike Kosovo.⁷

Kada je reč o finansiranju političkih subjekata priložima, istima je dozvoljeno da primaju priloge od fizičkih lica u iznosu od najviše 2000 evra godišnje, kao i od pravnih lica u iznosu do 10.000 evra godišnje.⁸ Kada je reč o državnom budžetu sa druge strane, politički subjekti ostvaruju koristi iz Fonda za podršku političkim subjektima, koji funkcioniše u okviru Centralne izborne komisije. Ovim vidom podrške, koja uključuje budžet od najviše 0,17% budžeta Republike Kosovo koji je srazmerno podeljen između političkih subjekata zastupljenih u Skupštini na osnovu broja mesta koja su subjekti osvojili u datom mandatu, politički subjekti finansiraju svoje predizborne i izborne aktivnosti za lokalne i centralne

⁷ Službeni list. (2010). Zakon br. 03/I-174 o finansiranju političkih subjekata. Član 4. Preuzeto sa: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>

⁸ Ibid. Član 5

CENA NERAVNOPRAVNOSTI:

izbore, finansiraju rad poslaničkih grupa, kao i svoje redovne aktivnosti (uključujući finansiranje ogranaka političkih subjekata).⁹ Zakon 04 / L-058/2021 o izmeni i dopuni osnovnog Zakona o finansiranju političkih subjekata 03 / L-174, predviđa da se fond može koristiti i za finansiranje organizacionih jedinica žena i mladih u političkim subjektima.¹⁰

Iako Zakon o finansiranju političkih subjekata zabranjuje davanje direktnih donacija kandidatima za lokalne i centralne izbore, zahtevajući da sredstva budu dodeljena kandidatima posredstvom političkog subjekta¹¹, privatne donacije ostaju među najučestalijim oblicima finansiranja izbornih kampanja kandidata, imajući u vidu da zakon ne predviđa obavezu da politički kandidati prijave direktne priloge, već obavezuje samo stranke da prijave priloge koje su dobile. Ovo se

zapravo smatra jednom od glavnih crvenih zastava ovog zakona, jer iako se privatno finansiranje smatra legitimnim i nužnim sredstvom za delokrug političkih stranaka i političkih kandidata, postoji prostor za zloupotrebu sredstava i mogućnost dobijanja finansijskih sredstava proizašlih iz nezakonitih aktivnosti grupa sa određenim političkim ciljevima.

Još jedan ozbiljan nedostatak ovog zakona je nedostatak rodnog pristupa u uređivanju finansiranja izbornih kampanja političkih subjekata. Nemogućnost pristupa načinima finansiranja političkih stranaka i dodeli budžeta, posebno tokom izbornih kampanja, nosi poteškoće za analitički osvrt.

⁹ Ibid. Član 6

¹⁰ Službeni list. (2012). Zakon br. 04/I -058-194 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/I -174 -174 o finansiranju političkih subjekata. Član 3, stav 1.3. Preuzeto sa: <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2795>

¹¹ Službeni list. (2013). Zakon br. 04/I -212 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/I -174 o finansiranju političkih subjekata, koji je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/I-058. Član 11, stav 4. Preuzeto sa: <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8866>

FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE I MOGUĆNOST IZBORA KANDIDATKINJA

Žene na Kosovu su, uprkos marginalnom napretku u nekim oblastima, i dalje nedovoljno zastupljene u politici i odlučivanju. Uprkos postojanju ustavnih i zakonskih garancija kada je reč o rodnoj ravnopravnosti u izbornim pravima i učešću žena u odlučivanju, njihova primena u praksi ostaje minimalna.

Ukratko, žene čine samo 35% skupština opština na Kosovu, 36% parlamenta, 20% viših funkcija odlučivanja na opštinskom nivou i 33% na ministarskom nivou. Trenutno je samo pet žena na funkciji ministarki od ukupno 15 ministarstava, dok nema nijedne žene na čelu 38 opština (CIK, 2017).

U ravni pravnih pitanja, Kosovo od 2000. godine, Zakonom o opštim izborima, primenjuje zakonodavnu rodnu kvotu od 30% za nedovoljno zastupljeni pol u Skupštini. Sa druge strane, Zakon o rodnoj ravnopravnosti koji je usvojen 2015. godine propisuje sledeće „Jednaka zastupljenost polova u svim zakonodavnim, izvršnim, sudskim i drugim javnim institucijama ostvaruje se kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset posto (50)% za svaki pol, uključujući i njihove organe i

odlučivanja“. U praktičnom smislu, politički subjekti koji se kandiduju na izborima pozivaju se na minimalne standarde zastupljenosti predviđene Zakonom o opštim izborima na Kosovu, koji predviđa samo minimalni zahtev od 30% žena zastupljenih na ovim listama. Posledično, učešće žena u parlamentu nikada nije uspelo da bude jednako učešću poslanika muškaraca.

Od parlamentarnih izbora 2007. godine, kada je učešće poslanica u Skupštini iznosilo tačno 30%, zastupljenost žena u ovoj instituciji zabeležila je blagi pozitivan trend duž godina. Najveće učešće poslanica u Skupštini Kosova postignuto je 2021. godine, sa ukupno 36%, odnosno 43 poslanice.

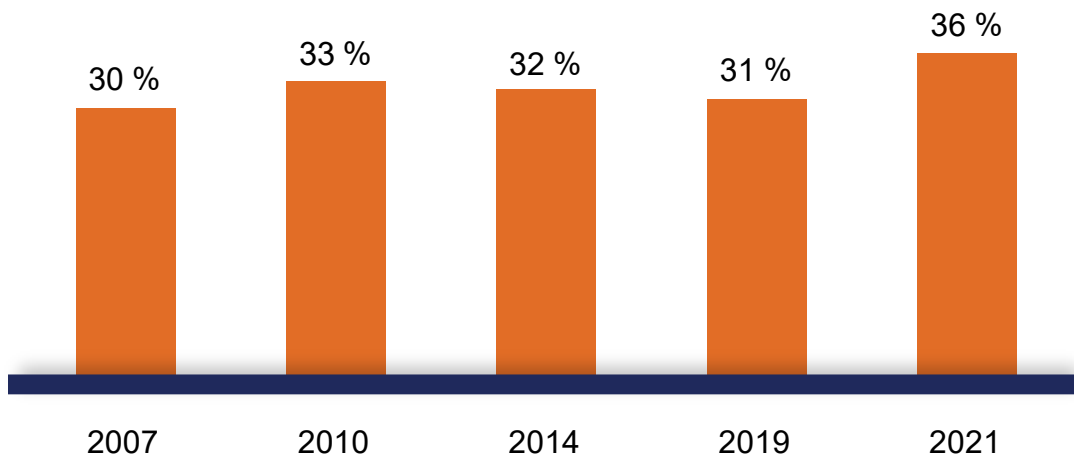
Nedostatak empirijskih podataka onemogućava određivanje tačne korelacije i procene koliko finansiranje utiče na izbor kandidata iz reda političkih subjekata. Međutim, poznato je da je finansiranje u pozitivnoj korelaciji sa izborima, i stoga predstavlja jedno od glavnih sredstava koje najviše oslikava stavove stranaka, kada je reč o jednakoj rodnoj zastupljenosti. Ovaj nedostatak transparentnosti čini da ovaj rad mnogo više doprinese zalaganju za veću

CENA NERAVNOPRAVNOSTI:

transparentnost finansiranja političkih stranaka, i da istovremeno predstavi perspektivu žena u političkim strankama,

kada je reč o uticaju (ne) nejednake raspodele njihovog budžeta tokom kampanje.

Poslanice u Skupštini (bez kvote)

Slika 1: Poslanice (u procentima) u odnosu na ukupan broj poslanika u Skupštini Kosova¹²

Povećanjem zastupljenosti žena u Skupštini, potreba za primenom zakonodavne kvote od 30% za poslanice duž godina zabeležila je kontinuirani pad. Od 2007. godine, kada je

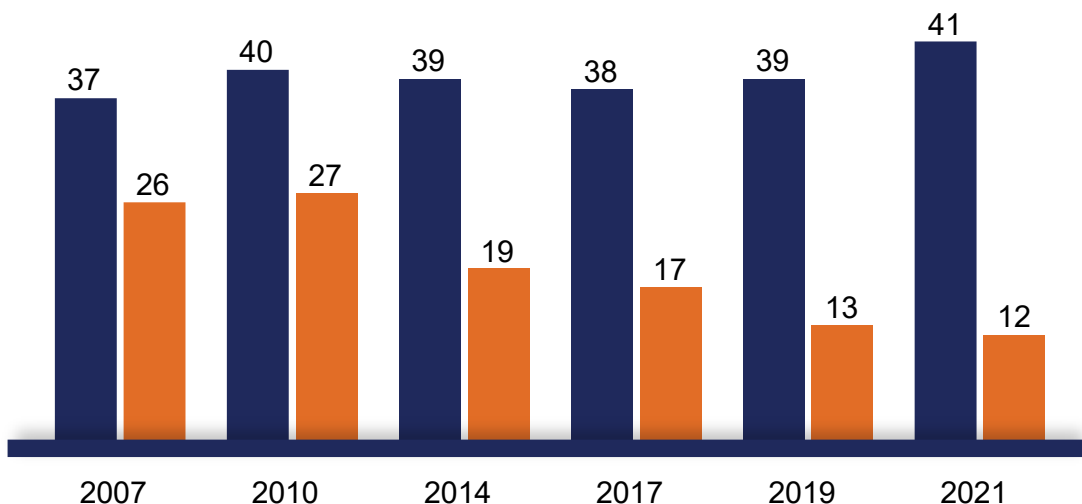
od 37 poslanica, 26 dobilo svoj mandat putem rodne kvote, 2021. godine, samo 12 od ukupno 41 poslanice ušlo je u Skupštinu putem ove kvote.

¹² Izvor: Proračunato sa internet stranice Skupštine Republike Kosovo: www.kuvendiikosoves.org

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Ukupan broj poslanica

Poslanice u Skupštini (kvotom)

Slika 2: Poslanice (brojčano) izabrane rodnom kvotom u odnosu na ukupan broj poslanica u Skupštini Kosova.¹³

MOGUĆNOST IZBORA ŽENA I STRANAČKE FINANSIJE

Žene iz svih političkih stranaka na Kosovu u kontinuitetu izražavaju svoju zabrinutost kada je reč o nedostatku finansijske podrške njihovih političkih stranaka tokom izborne kampanje, koja pada na teret njihovih privatnih finansijskih sredstava i kao takva sprečava njihovu mogućnost da sprovedu bliske

kampanje komunikacije sa javnošću i često ih sprečava da se bave politikom. Rodno odgovorno budžetiranje predstavlja jedan od zahteva koji proizilazi iz Zakona o rodnoj ravnopravnosti, a koji važi i na političke stranke. Međutim, ovo se ne pretače u

¹³ Izvor: Proračunato sa internet stranice Skupštine Republike Kosovo: www.kuvendiikosoves.org

CENA NERAVNOPRAVNOSTI:

praksu, utičući time na demokratiju i unutarstranačku inkluziju.

Da bi se razumela povezanost između finansiranja političkih stranaka i političkog osnaživanja žena, polazeći od premise da finansiranje političkih stranaka treba da uzme u obzir pitanja roda, posebno ako se osvrnemo na izazove sa kojima se žene kao

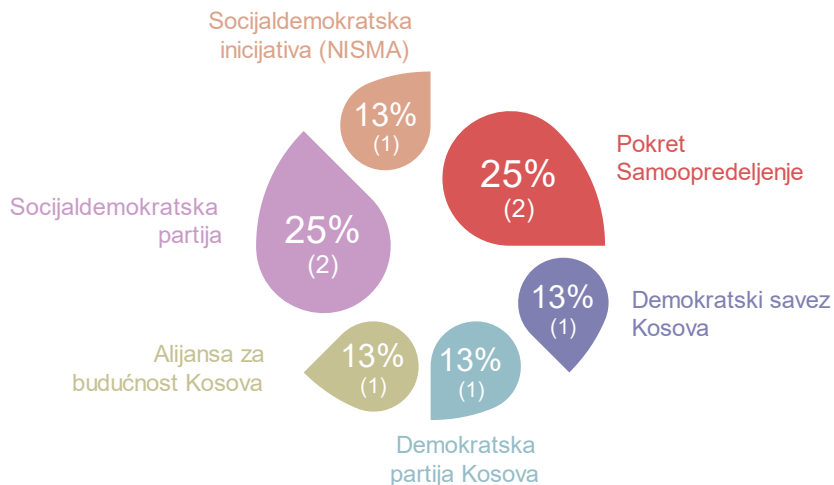
kandidatkinje za mesto poslanica u Skupštini Kosova suočavaju na izborima kao posledica nedostatka finansiranja izborne kampanje, u periodu od marta-aprila 2021. obavljani su polustrukturirani razgovori sa kandidatkinjama iz reda većih političkih subjekata, za poslanička mesta u Skupštini Kosova.

PUT DO IZBORA ZA POSLANICE

Sve ispitanice su odgovorile na anketu anonimno, dok je zastupljenost političkih subjekata mešovita, uz učešće parlamentarnih subjekata koji čine osmi skupštinski saziv nakon poslednjih izbora 2021. godine, i onih iz prethodnog skupštinskog saziva, odnosno sedmog saziva Skupštine Kosova. Sve ispitanice su se bar jednom kandidovale za mesto u Skupštini

Kosova, dok je samo 3 od ukupno 8 žena, ili 37,5% ispitanica, nije uspelo da bude izabrano na poslaničku funkciju. Od 5 žena koje su uspele da budu izabrane za poslanice, samo njih 2 su izabrane rodnom kvotom, koja se primenjuje u Skupštini Kosova, dok su ostale 3 izabrane glasovima birača.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

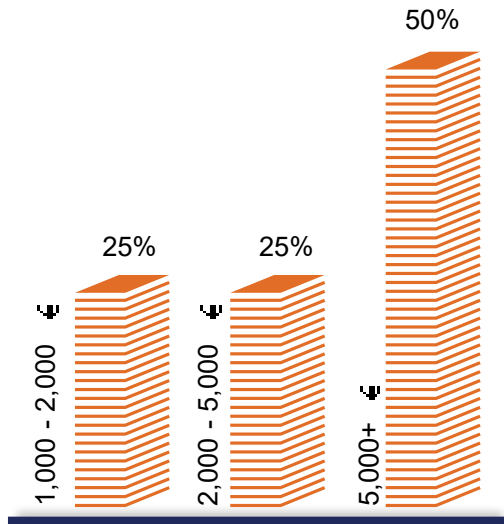
Slika 3: Stranačka zastupljenost ispitanica

FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Jedna od glavnih zabrinutosti koju generalno iznose žene u kosovskoj politici povezana je sa nedostatkom odgovarajućeg finansiranja izborne kampanje, kao i sa visokim troškovima sprovođenja istinske kampanje koja im omogućava blisku političku komunikaciju sa svojim biračkim telom, kao i da obezbede platforme za predstavljanje svojih političkih i programskih ideja širim izbornim masama. Prema podacima dobijenim iz intervjua sa kandidatkinjama iz reda različitih političkih subjekata na Kosovu, približni trošak izborne kampanje na Kosovu kreće se u rasponu od 1000 do preko 5000

evra. Zapravo, 50% ispitanica iznosi da njihovi troškovi za vođenje izborne kampanje za mesto poslanice u Skupštini Kosova dostižu cenu od 2000-5000 evra. Dodatnih 25% izjavljuje da troše 1.000 do 2.000 evra po kampanji, a 25% da finansijski trošak njihovih izbornih kampanja prelazi sumu od 5.000 evra.

CENA NERAVNOPRAVNOSTI:

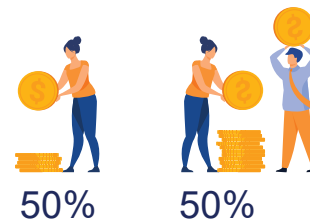

Slika 4: Finansijski troškovi izborne kampanje

Iako Zakon o finansiranju političkih subjekata zabranjuje direktne donacije kandidatima na lokalnim i centralnim izborima, zahtevajući da sredstva prođu kroz politički subjekat¹⁴, privatne donacije ostaju među najučestalijim oblicima finansiranja izbornih kampanja kandidata, imajući u vidu da zakon ne predviđa obavezu da politički kandidati prijave svoje direktne priloge, već obavezuje samo stranke da prijave primljene priloge. Ovo potvrđuju i ispitanice iz ovog

¹⁴ Službeni list. (2013). Zakon br. 04/I -212 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/I -174 o finansiranju političkih subjekata, koji je izmenjen i dopunjen Zakonom br.

istraživanja, od kojih većina izjavljuje da su izborne kampanje koje su do sada pokrenule 50 % pokrile sredstvima koja predstavljaju kombinaciju sopstvenih i finansija političkog subjekta, dok su preostalih 50% samostalno finansirale u celosti. Nijedna od ispitanica nije pokrila troškove izborne kampanje isključivo sredstvima političkog subjekta kome pripada.

U potpunosti
sopstvenim
sredstvima

U kombinaciji
sopstvenih i sredstava
političkog subjekta

Slika 5: Raspodela finansijskih troškova izborne kampanje

Izborna kampanja za parlamentarne izbore na Kosovu predstavlja veoma skup poduhvat. Uspešna izborna kampanja, pored jake supstancijalne programske osnove, u sebi podrazumeva i mnoštvo finansijskih i ljudskih resursa namenjenih u tu

04/I-058. Član 11, stav 4. Preuzeto sa: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8866>

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

svrhu. Najčešći troškovi izbornih kampanja na Kosovu su troškovi za gorivo i upotrebu vozila, troškovi za korišćenje javnih prostora - obično restorana - za održavanje skupova sa biračima, troškovi za promociju u medijima i na društvenim mrežama, kao i troškovi za logističku koordinaciju celokupne kampanje.

Nijedna od ispitanica nije pokrila troškove izborne kampanje isključivo sredstvima političkog subjekta kome pripada.

Dok 50% intervjuisanih žena tvrdi da svoje troškove pokriva kombinacijom vlastitih i sredstava političkog subjekta, pitanja koja slede u nastavku nastoje da razumeju kako politički subjekti podržavaju kampanje žena iz svojih redova.

Upitane da li su imale pristup sredstvima svog političkog subjekta za gorivo za putovanja tokom izborne kampanje, 75% žena je reklo da nisu imale pristup. Samo 25% anketiranih žena navodi da su dobile sredstva političkog subjekta kako bi pokrile troškove goriva za svoje aktivnosti tokom izborne kampanje.

Slika 6: Da li ste imali pristup finansijskim sredstvima vaše političke stranke za gorivo tokom putovanja u sklopu izborne kampanje?

Kandidatkinje na listama političkih subjekata na Kosovu iznose slično iskustvo i kada je reč o mogućnosti pristupa vozilima političkih subjekata za učešće na izbornim skupovima tokom izborne kampanje. Samo 25% kandidatkinja tvrdi da su imale pristup vozilima koja politički subjekti koriste za takve potrebe - pristup raznim lokacijama na Kosovu za susretanje i komunikaciju sa svojim biračima.

Slika 7: Da li ste tokom izborne kampanje imali pristup stranačkim vozilima za putovanja u sklopu izborne kampanje?

Još jedan veoma važan aspekt sprovođenja izbornih kampanja je i organizacija i koordinacija izbornih aktivnosti. Iako veliki deo skupova sa građanima organizuju

CENA NERAVNOPRAVNOSTI:

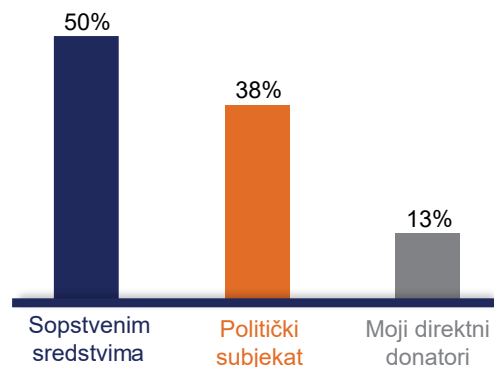
politički subjekti za celu listu kandidata za poslanike, na volji je samih kandidatkinja da organizuju sastanke i skupove sa građanima u okviru svoje individualne kampanje. Međutim, zarad što šireg i što organizovanijeg dometa, kandidati obično trebaju logističku pomoć koju pruža politički subjekat. Na pitanje da li imaju pristup volonterima ili logističkom osoblju političkih subjekata u izbornoj kampanji, 38% kandidatkinja kaže da nisu imale pristup takvim ljudskim resursima, dok 63% istih kaže da im je takvu pomoć ponudio subjekat kome pripadaju.

Slika 8: Da li ste tokom izborne kampanje imali pristup volonterima / logističkom osoblju političkih stranaka kako bi vam pomogli tokom kampanje?

Sastanci i skupovi kandidatkinja za poslanice obično zahtevaju organizovanje skupova u javnim prostorima, uglavnom njihovo iznajmljivanje. Politički subjekti su se u samo 13% slučajeva pobrinuli da pokriju troškove rezervacije javnih prostora (restorani, sale za konferencije, lokali itd.). U 50% slučajeva

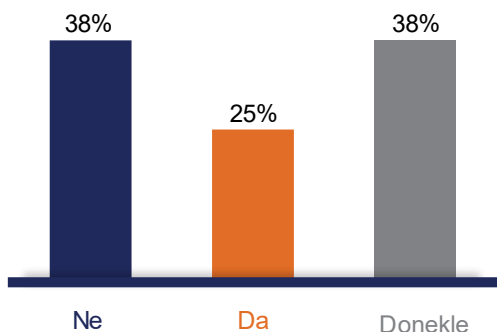
rezervisanje ovih javnih prostora platile su same kandidatkinje za poslanice, dok su u 38% naknade za iste pokrili privatni donatori ispitanica.

Slika 9: Plaćanje javnih prostora za sastanke i okupljanja sa građanima

Međutim, na pitanje koje je postavljeno kandidatkinjama u ovoj anketi da li se generalno osećaju diskriminisanim od strane političkih subjekata kojima pripadaju, u procesu dodele ljudskih i finansijskih resursa za potrebe izborne kampanje, razume se da većina kandidatkinja smatra da su u tom smislu diskriminisane, odnosno 25% istih smatra da se oseća diskriminisanim, a 38% njih smatra da su donekle diskriminisane u raspodeli finansijskih sredstava i ljudskih resursa unutar stranke duž trajanja izborne kampanje.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Slika 10: Generalno, da li se osećate diskriminisanim u procesu dodele ljudskih resursa unutar stranke (za odnose s javnošću, komunikaciju, vozači, obezbeđenje), kao i finansijskih resursa tokom izborne kampanje?

S obzirom na značaj društvenih medija u promociji ideja i mišljenja uopšteno, a posebno u održavanju stalne i interaktivne komunikacije sa biračkim telom, oni su gotovo nezamenljivo sredstvo političara i političarki tokom izbornih kampanja. Ako tome pridodamo visok trošak održavanja ličnih sastanaka sa biračima i nemogućnost da se dopre do svih lokacija na Kosovu, društveni mediji igraju presudnu ulogu u omogućavanju virtuelnih sastanaka sa građanima. Osmišljavanje i prenošenje poruka na ovim platformama je skupo. Samo 38% kandidatkinja dobilo je finansijsku podršku za promociju političkih objava na društvenim mrežama od svojih

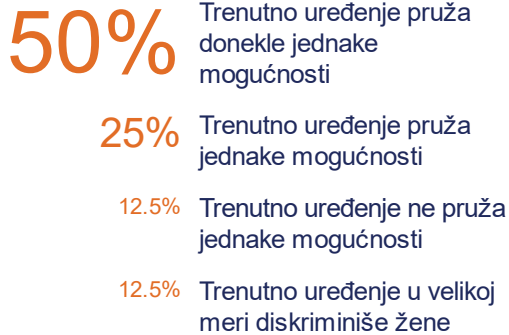
političkih subjekata. Samo 1 od 3 žene tvrdi da ju je politički subjekt podržao u promociji njenih izbornih poruka, dopirući time do većeg broja pratilaca.

Slika 11: Da li ste imali finansijsku podršku političkog subjekta za promociju svojih objava (Post boost) na društvenim mrežama tokom izborne kampanje?

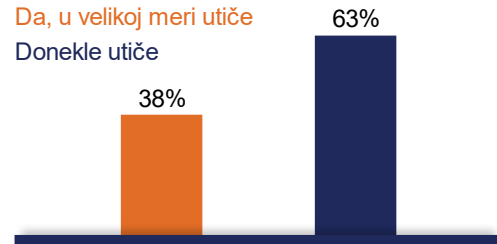
Izborni štabovi unutar političkih subjekata igraju ključnu ulogu u organizovanju izborne kampanje jednog subjekta. U većini političkih subjekata, izborni štabovi donose interne mere i određene strategije za medijski nastup izborne liste. Na pitanje da li unutrašnje uređenje političkih subjekata u vezi sa medijskim nastupima kandidata za poslanike nudi jednake mogućnosti ženama i muškarcima, 50% ispitanica smatra da unutrašnje uređenje ovog pitanja u jednom političkom subjektu pruža donekle jednake mogućnosti, dok 13% smatra da način na koji je njihov politički subjekat uredio ovo pitanje u velikoj meri diskriminiše žene.

CENA NERAVNOPRAVNOSTI:

Slika 12: (Ne) jednake mogućnosti pristupa medijskim nastupima

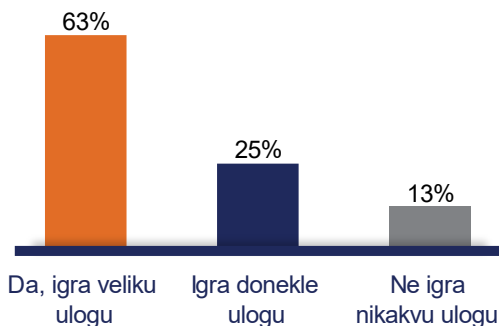
Dalje, na pitanje da li podrška političkih subjekata u vezi sa medijskim nastupima kandidatkinja igra ulogu kada je reč o mogućnosti njihovog izbora, samo 38% žena vidi povezanost s tim u vezi, dok 63% istih smatra da mogućnost njihovog izbora zavisi i od podrške koju im njihov politički subjekat pruža, kako bi imale više mogućnosti za nastupanje u medijima.

Slika 13: Da li mislite da podrška subjekta u vezi sa medijskim nastupima utiče na mogućnost izbora kandidatkinja?

S druge strane, većina ispitanica smatra da zapravo medijski nastupi žena ili njihovo odsustvo u medijima, igra ulogu u njihovom potencijalnom izboru za poslanice. Pošto mediji imaju veliku i transformativnu moć u socijalizaciji masa, u vezi sa značajem ravnopravnog učešća žena i muškaraca u svim procesima i forumima odlučivanja i donošenja politika, odsustvo žena u tim medijima direktno utiče na mogućnost da budu izabrane za poslanice.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Slika 14: Da li mislite da nastupi žena u medijima ili njihovo odsustvo u istima, igraju ulogu u (ne) mogućnosti njihovog izbora na mesto poslanica?

Da bi se procenilo da li politički subjekat primenjuje diskriminatornu praksu prema ženama u raspodeli finansijskih sredstava namenjenih izbornoj kampanji, važno je da politički subjekti budu transparentni u upravljanju i raspodeli resursa u svom posedu. Samo 1 na svake 4 ispitanice (25%) navodi da unutar njihovih političkih subjekata postoji transparentnost u upravljanju finansijskim resursima, pružanjem potpunog pristupa finansijskom upravljanju, dok drugih 25 % tvrdi da je upravljanje finansijama samo donekle transparentno. Sa druge strane, 25% tvrdi da njihovi subjekti nisu transparentni, od kojih 13% ističe da je pristup finansijskom upravljanju političkog subjekta nemoguć.

Na samom kraju, ispitanice su podeljene kada je reč o njihovom mišljenju o tome koliko se pitanja žena uzimaju u obzir u upravljanju i raspodeli finansijskih sredstava kandidatkinjama i da li se osećaju diskriminisanim u ovom procesu.

Slika 15: Da li mislite da podrška subjekta u vezi sa medijskim nastupima utiče na mogućnost kandidatkinja da budu izabrane?

25% žena smatra da pitanja žena uopšte nisu razmotrena u ovom procesu, dok 50% istih tvrdi da se u njihovim političkim subjektima ta pitanja razmatraju samo donekle, tokom izborne kampanje. Samo 25% ispitanica smatra da su pitanja žena od suštinske važnosti kada je reč o njihovim subjektima i

da su žene deo celokupnog procesa upravljanja i raspodele finansijskih sredstava.

Glavni izazovi na putu do poslaničkih klupa

Sve kandidatkinje za poslanice, ispitanice u ovom intervjuu, smatraju da su, pored kulturnih i tradicionalnih izazova prevashodno patrijarhalnog biračkog tela, podrška političkog subjekta, i finansiranje izborne kampanje, i dalje neke od glavnih prepreka na njihovom putu ka izboru u parlament. Prema rečima jedne ispitanice, „glavni izazov ostaju finansije, i zato bi svaka stranka trebalo da ima zaseban fond za kandidatkinje“. Upitana o glavnim izazovima tokom kampanje, još jedna ispitanica takođe navodi da je „finansiranje glavna tema koja predodređuje motivaciju kandidatkinje“. Jedna ispitanica smatra da „Finansiranje utiče, ali nije presudno. Izazov sam po sebi predstavlja i rodna preferencija donekle konzervativnog biračkog tela.“ Za neke ispitanice, nedostatak finansijske podrške direktno prerasta u nedostatak podrške političkog subjekta za njihovu izbornu trku kao kandidatkinja. Konkretno, jedna ispitanica je izjavila da su njeni glavni izazovi na putu ka mestu u skupštini „nedostatak

resursa, kao i nedovoljna podrška stranačkih struktura“.

Finansiranje utiče, ali nije presudno. Izazov sam po sebi predstavlja rodna preferencija donekle konzervativnog biračkog tela

Finansiranje izborne kampanje iz ugla političkih subjekata

Da bi razumeli pristup političkih subjekata u raspodeli političkih sredstava za finansiranje izborne kampanje, intervjuisani su finansijski službenici iz reda pet subjekata koji su učestvovali u ovom izveštaju.

Prema njihovim rečima, politički subjekti se generalno susreću sa nedostatkom dovoljnih sredstava za podršku ženama i muškarcima kandidatima na izbornim listama. Imajući ovo na umu, prema finansijskim službenicima, politički subjekti se staraju da se sredstva dodeljena za izbornu kampanju dodeljuju podjednako svim kandidatima. Prema njihovim rečima, isti pristup važi i na raspodelu ljudskih resursa tokom kampanje, upotrebu službenih vozila, sponzorstva i medijske nastupe, kao i druge alatke neophodne u vreme kampanje.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Iako svesni da se kandidatkinje češće suočavaju sa nedostatkom finansijskih sredstava, politički subjekti smatraju da je nemoguće stvoriti odvojene fondove posebno namenjene njima ili obezbediti veću podršku za finansiranje izbornih kampanja kandidatkinja.

Većina političkih subjekata se stara da promotivne brošure kandidata, profesionalne fotografije i troškovi zajedničkih skupova kandidata pokrije ravnopravno. Svi ostali troškovi za individualne sastanke sa građanima padaju na pleća kandidata koji su dužni da za njih obezbede finansijska sredstva. Posledično, politički subjekti održavaju praksu samofinansiranja ili finansiranja kandidata putem privatnih donatora, bez potrebe za finansijskim izveštajima za te donacije.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Načelo rodne ravnopravnosti uređeno je Ustavom Republike Kosovo, kao i ostalim važećim zakonima. Prema Ustavu, oba roda imaju jednaka prava da učestvuju u političkom, društvenom, ekonomskom životu i drugim oblastima. Međutim, praksa otkriva nešto drugačiju sliku. Žene su i dalje nedovoljno zastupljene u svim javnim sferama, posebno u politici. Ovo je rezultat krute patrijarhalne kulture i tradicije koje proizvode konzervativno biračko telo sa predodređenim idejama o rodnim ulogama žena i muškaraca u javnoj sferi, kao i posledica odsustva političke volje i podrške samih političkih subjekata da potpomognu političko osnaživanje žena. Važan faktor održavanja postojećeg rodnog jaza u politici takođe je i nedostatak finansija za političarke, posebno u vreme izborne kampanje.

Političko finansiranje izbornih kampanja predstavlja rešenje, ali kada se ono vrši na netransparentan i neinkluzivan način, ono prerasta u problem. Nedostatak rodnog pristupa u uređivanju političkog finansiranja političkih subjekata - davanjem prioriteta unutarstranačkoj podršci za osnaživanje žena na izbornim listama - stvara prostor za održavanje postojećeg rodnog jaza u kosovskoj politici. Nejednaka raspodela finansijskih i ljudskih resursa posvećenih vođenju izbornih kampanja političkih subjekata na Kosovu, od samog početka stvara uslove za diskriminaciju žena, smanjujući mogućnosti njihovog izbora na mesta poslanica. Shodno tome, nedostatak političkog finansiranja izbornih kampanja kandidatkinja, u najgorem slučaju, obeshrabruje njihovo učešće u izbornim procesima, ali takođe primorava žene koje se kandiduju na izborima da na svojim plećima iznesu veliki finansijski teret kampanje i održavanja komunikacije sa biračkim telom.

Nedostatak jednake podrške muškarcima i ženama u medijskim nastupima tokom izborne kampanje značajno utiče na nemogućnost njihovog izbora na mesto poslanica. Uskraćivanje mogućnosti korišćenja medijskih prostora i platformi za masovno saopštavanje ideja i programa biračima igra ulogu u nedovoljnoj zastupljenosti žena u politici.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Da bi se suočili i prevazišli izazovi koji se ženama nameću u ovim uslovima tokom izborne kampanje, glavne preporuke slede:

Političkim subjektima

- ~ Veća volja subjekata za supstancijalno učešće žena u izbornim procesima, pružanjem odgovarajućih uslova za sprovođenje izborne kampanje kandidatkinja, povećanjem finansiranja kampanje i stvaranjem većeg prostora za njihovo nastupanje u medijima.
- ~ Osigurati finansiranje organizacionih jedinica žena u okviru političkih subjekata, u skladu sa Zakonom o finansiranju političkih subjekata. Sredstva dodeljena ovim forumima mogu se koristiti za obuku o političkom osnaživanju žena, političkoj komunikaciji, kao i za potrebe izbornih kampanja kandidatkinja.
- ~ Politički subjekti da sprovedu kvalitativne studije o glavnim preprekama na političkom putu kandidatkinja u smislu njihovog izbora. Razumevanje glavnih potreba, prioriteta i zahteva žena u izbornim procesima, i stvaranje uslova za poboljšanje situacije, povećava motivaciju žena za političkim učešćem i utiče na njihovu mogućnost izbora u izbornom procesu.
- ~ Uspostaviti interne mehanizme i propise koji obezbeđuju podjednaku raspodelu budžeta i resursa, sa posebnim fokusom na podjednaku podršku ženama i muškarcima, u medijskim nastupima političkog subjekta.
- ~ Detaljno i blagovremeno objavljivati finansijske izveštaje o izornoj kampanji.

Donosiocima politika

- ~ Sprovesti rodnu analizu Zakona o finansiranju političkih subjekata, obezbeđujući da zakonske odredbe ovog zakona ne budu rodno neutralne, te da uzimaju u obzir potrebe i zahteve žena u izbornim procesima.
- ~ Razmotriti nove zakonske norme o finansiranju kandidatkinja na opštim i lokalnim izborima, kako bi se prevazišli finansijski izazovi žena za učešće u izbornim procesima.
- ~ Pristupiti harmonizaciji Zakona o opštim izborima, Zakona o lokalnim izborima, Zakona o finansiranju političkih subjekata, sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti kako bi se garantovalo ravnopravno učešće žena u politici. Stvoriti pravne norme koje na drugim zakonskim instancama sankcionišu nepoštovanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Građanskom društvu

- ~ Važno je sprovesti empirijske studije uporedo sa rodnom analizom političkog finansiranja na Kosovu, kroz koje bi se precizno shvatile prakse političkih subjekata u raspodeli finansija ženama i muškarcima, koje podstiču transparentnu i odgovornu praksu političkih subjekata u vezi sa načinom sticanja i raspodele političkog finansiranja.
- ~ Predvoditi nastojanja organizacija građanskog društva da edukuju muškarce i žene birače, u vezi sa značajem učešća žena u politici i njihovom podržavanju na izborima.
- ~ Obezbediti veći medijski prostor za medijske nastupe kandidatkinja, u televizijskim debatama i u skladu sa protivkandidatima/kinjama, o različitim političkim temama.

POLITIČKO FINANSIRANJE IZBORNE KAMPANJE

Katalogizacija u publikaciji – (CIP)

Nacionalna biblioteka Kosova “Pjetër Bogdani”

32:055.2(496.51)(047)

324(496.51)

Cena neravnopravnosti: Finansiranje izborne kampanje kandidatkinja / Priredila Valëza Zogjani. - Prishtinë : Demokratja Razvoj, 2021. - 34 f. : ilustr. ; 24 cm.

Zgjedhjet -- Kosovë

Gratë -- Kosovë

Kosova-- Politika dhe qeverisja

ISBN 978-9951-823-15-9

Aleph [000098573]

ISBN 978-9951-823-15-9

Institut Demokratija za razvoj (D4D) obrazovan je aprila 2010. godine od strane grupe analitičara koji su bili sve zabrinutiji da je državotvorni proces zapostavio demokratiju.

Vizija je D4D-a da promoviše aktivno i obrazovano građanstvo, koje u potpunosti učestvuje i koristi javni prostor za zastupanje i odlučivanje, za pažljivo razmišljanje i stvaranje konsenzusa o delotvornoj, pametnoj, održivoj preraspodeli resursa koja sa sobom nosi uravnoteženi razvoj.

D4D utiče na konkretne politike, promoviše međusektorski pristup u rešavanju problema i bavi se institucionalnom rutinom odlučivanja, preporučivanjem postepenih poboljšanja i deluje maksimalno delotvorno, sa ciljem potpunog unapređivanja stabilizacije i demokratskog razvoja Kosova.

Za više informacija o aktivnostima D4D-a, molimo vas posetite našu internet stranicu: **www.d4d-ks.org**.

Izrada ove publikacije omogućena je podrškom:

British Embassy
Pristina

